

ANAYASA HUKUKU

ÜNİTE 1 Anayasa Kavramı, Anayasacılık Akımı ve Anayasa Çeşitleri

Anayasa: Bir devletin organlarının kuruluş, işleyiş ve aralarındaki ilişkileri ve devletle birey arasındaki ilişkilerin temel kurallarını belirleyen üstün bir kanundur.

Toplum Sözleşmesi: İnsanların hayatlarını ve haklarını güvenceye kavuşturmak amacıyla, bir kısım haklarını üstün bir otoriteye (devlete) devretmektedir.

Anayasacılık: Devlet iktidarının yazılı bir anayasa ile sınırlandırılması amacını güden siyasi bir akımdır.

Sınırlı Devlet: Devlet iktidarının kişisel özgürlükler lehine etkin bir şekilde sınırlandırıldığı devletlere denir.

Katı Anayasa: Değiştirilmesi normal kanunlardan farklı ve daha güçleştirici şartlara bağlanmış olan anayasadır.

ÜNİTE 2 Türkiye’de Anayasa Gelişmelerine Genel Bakış

Ferman: Padişahın buyruğudur.

Mutlakiyet: Bir hükümdarın kayıtsız şartsız idaresi altında bulunan hükümet şeklidir.

Meclis Hükümeti: Yasama ve yürütme kuvvetlerinin, yasama organında birleşmesi ile oluşan hükümet şeklidir.

Kuvvetler Ayrılığı: Devletin yasama, yürütme ve yargı iktidarlarının farklı devlet organlarına verilmiş olmasını ifade eder.

Başkanlık Hükümeti: Yasama ve yürütme kuvvetlerinin, birbirinden kesin olarak ayrıldığı hükümet biçimidir.

Parlamentar Rejim: Yasama ve yürütme kuvvetlerinin, yumuşak veya dengeli biçimde ayrıldığı rejim modelidir.

Çoğulcu Demokrasi: Siyasal çoğunluğun etkin şekilde sınırlandırıldığı ve çeşitli siyasal ve sosyal güçlerce paylaşıldığı demokrasi anlayışı.

Çoğunlukçu Demokrasi: Çoğunlukçu Demokrasi anlayışı çoğunluk iradesinin daima kamu iyiliğine yöneldiği ve hiçbir zaman yanılmadığı varsayımına dayanır.

Sosyal Devlet: Devletin sosyal barışı ve adaleti sağlamak amacıyla toplumsal ve ekonomik yaşama müdahalesini gerekli kılan devlet anlayışıdır.

ÜNİTE 3 Millî Güvenlik Konseyi Rejimi, 1982 Anayasası’nın Yapılışı ve Başlıca Özellikleri

Kooptasyon: Kuruluşların kendi temsilcilerini kendilerinin belirlemesi yoludur.

Çerçeve Anayasa: Genel ilkeleri düzenleyen ve bunların uygulanma biçimlerini kanunlara bırakan anayasa tipidir.

Katı Anayasa: Değiştirilmesi olağan kanunlardan daha güç koşullara bağlanan anayasa tipidir.

Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm: Parlamenter sisteme daha işlerlik kazandırmak, gereksiz tıkanma ve bunalımları aşmak amacıyla bazı kurum ve kuralların öngörüldüğü bir modeldir.

Saf Millî İrade: Halk tarafından seçilen yasama organının ve onun içinden çıkan hükümetin, genel oyla seçilmeyen bazı kurum ve kuruluşlarca sınırlandırılmaması kuramıdır.

Laik Devlet: Gerek dine bağlı devlet, gerekse devlete bağlı din sistemlerini reddeden, din ve devlet işlerini bütünüyle birbirinden ayıran yönetim sistemidir.

ÜNİTE 4 Devletin Temel Nitelikleri

Demokrasi: Yöneticilerin bütün yönetilenler tarafından serbest ve dürüst seçimler yoluyla seçildiği rejimdir.

Genel Oy: Servet, vergi öğrenim durumu ve cinsiyet nitelik sınırlandırmaları olmaksızın bütün yurttaşların oy kullanma hakkına sahip olmasıdır.

Sınıf Egemenliği: Ülke içindeki üstün gücün bir sınıfın elinde toplanması ve bütün diğer sınıfların egemenliği kullanmasından dışlanmasıdır.

Ölçülülük İlkesi: Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasında sınırlama aracının gerçekleştirmeye elverişli olması ve araç ile amaç arasında ölçülü bir oranın olmasıdır.

Sosyal Devlet: Devletin toplumsal barışı ve adaleti sağlamak üzere sosyoekonomik yaşama etkin müdahalesini gerekli gören devler türüdür.

Jandarma Devlet: Devletin görevlerini iç ve dış güvenliği sağlamakla sınırlayan ve sosyoekonomik yaşama müdahalesini zararlı sayan devlet anlayışıdır.

Şekli Hukuki Eşitlik: Kanunların genel ve soyut nitelik taşıması, yani kapsadığı herkese eşit olarak uygulanmasıdır.

Maddi Hukuki Eşitlik: Aynı durumda bulunanlara, haklarda ve ödevlerde, yararlarda ve yükümlüklerde, yetkilerde ve sorumluluklar ile fırsatlarda ve hizmetlerde eşit davranılmasıdır.

Pozitif Ayrımcılık: Toplumda sosyal; ekonomik ve fiziksel nedenlerle dezavantajlı durumda olan birey ve gruplar lehine ayrımcılık yapılmasıdır.

ÜNİTE 5 Kurucu İktidar Anayasayı Değiştirme Sorunu

Kurucu İktidar: Bir devletin temel siyasi yapısını, yaptığı ya da değiştirdiği anayasa ile belirleyen iktidardır.

Kurulmuş İktidar: Kurucu iktidarın anayasa ile çizdiği sınırlar içinde kalarak, devletin yasama, yürütme ve yargı yetkilerini kullanan iktidardır.

Asli Kurucu İktidar: Kendisini bağlayan hiçbir pozitif hukuk kuralı olmaksızın sınırsız bir biçimde o ülke devletinin temel siyasal yapısını belirleyen iktidardır.

Tali Kurucu İktidar: Bir ülkenin anayasasını, yine o anayasada belirtilen usul ve kurallara bağlı kalarak değiştiren iktidardır.

Fonksiyonlar Ayrılığı: Devletin çeşitli hukuki fonksiyonlarının değişik devlet organlarıncaya yerine getirilmesidir.

Yasama Yetkisinin Genelliği: Anayasaya aykırı olmamak kaydıyla bir konunun yasama organınca dilenilen ölçüde ayrıntılı olarak düzenlenmesini ifade eder.

Yasama Yetkisinin İlkeliği (Asiliği): Yasama organının bir konuyu araya başka bir işlem girmeksizin düzenlenmesidir.

İçtüzük: Yasama meclislerinin kendi iç çalışmalarını düzenlemek amacıyla oluşturuldukları kurallar bütünüdür.

Kanun Hükmünde Kararname: TBMM'ce çıkarılan yetki kanununa dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nun yürürlükteki kanunları değiştirebilecek veya kaldırabilecek güçte düzenlemelerde bulunabilmesi.

Tüzük: Bakanlar Kurulu kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştay'ın incelemesinden geçirmek şartıyla tüzükler çıkarabilir. Tüzükler, Cumhurbaşkanı'nca imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır.

Yönetmelik: Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla yönetmelikler çıkarabilirler. Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazete 'de yayımlanacağı kanunda belirtilir.

ÜNİTE 6 Yasama Organı

Seçim Sistemi: Seçmenlerin verdikleri oyların parlamento sandalyelerine dönüştürülmesinde uygulanan kurallar bütünüdür.

Emredici Vekâlet: Milletvekillerinin yasama dönemi içerisinde seçmenleri tarafından azledilebilmeleri ve seçmenlerin, seçtikleri milletvekillerine, hukuken bağlayıcı direktifler verebilmeleridir.

Yasama Sorumsuzluğu: Milletvekillerinin Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerden, ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanı'nın önerisi üzerine bir karar alınmadıkça, bunları Meclis dışında yinelemek ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamamalarıdır.

Yasama Dokunulmazlığı: Seçimden önce veya sonra suç işlediği ileri sürülen bir milletvekilinin, Meclisin kararı olmaksızın tutulamaması, sorgulanamaması, tutuklanamaması ve yargılanamamasına yönelik yasama bağımsızlığını ifade eder.

Kadük Olma: Bir yasama döneminde sonuçlandırılmayan kanun tasarı ve tekliflerinin hükümsüz kalmasıdır.

Genel Görüşme: Toplum ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren bir konunun, TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesidir.

Meclis Araştırması: Yasama meclislerinin bir konuda bilgi edinmek için yaptıkları incelemedir.

Meclis Soruşturması: Başbakan ya da bakanların görevleriyle ilgili cezai sorumluluklarının araştırılmasını sağlayan bir denetim aracıdır

Yüce Divan: Anayasa Mahkemesi'nin Cumhurbaşkanı'nı, TBMM Başkanı'nı, Bakanlar Kurulu üyelerini, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu, Sayıştay, Başkan ve üyelerini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını, Askeri Yargıtay Başsavcısını ve kendi üyeleri ile Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlarıyla, Jandarma Genel Komutanını görevleriyle ilgili suçlardan dolayı ceza mahkemesi olarak yargılaması sırasında taşıdığı addir.

Gensoru: Bakanlar Kurulu'nun ya da bir bakanın, Meclis'çe görevden uzaklaştırılması sonucunu doğuran, siyasal sorumluluğa yönelik bir denetim aracıdır.

ÜNİTE 7 Yürütme Organı

Monist Yürütme: Yürütme yetkisinin tümünün kişi yada kurul olarak tek bir organa ait olmasıdır.

Düalist Yürütme: Yürütme yetkisinin bir kişi ile bir kurul arasında bölüştürülmesidir.

Kollejyal Yürütme: Yürütme yetkisinin bir kurul tarafından kullanıldığı tekçi yürütme modelidir.

Karşı-İmza Kuralı: Cumhurbaşkanı'nın, Anayasa ve diğer kanunlarda, tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararlarının, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanması ve bu kararlardan Başbakan vekili Bakanı'n sorumlu olmasıdır.

Hiyerarfli: İdare örgütünde yer alan makam ve görevlilerin aşağıdan yukarıya doğru birbirlerine derece derece bağlanarak en üstteki yetkili ya da yetkililere tâbi olmasını ifade eder.

Güvenoyu: Hükûmetin TBMM'ce desteklenip desteklenmediğini belirlemek üzere başvuru oylamadır.

Olağanüstü hâl: Doğal afet, tehlikeli salgın hastalıklar, ağır ekonomik bunalım veya anayasal düzene yönelik şiddet olaylarının yaygınlaşması hâllerinde başvuru olağanüstü yönetim usulüdür.

Olağanüstü Hâl Rejimi: Devletin, olağan hukuk düzeninin kuralları ile önlenmesine olanak bulunmayan olağanüstü bir tehdiye ya da tehlikeye karşı başvurduğu özel yönetim usulüdür.

Sıkıyönetim: Anayasal düzene yönelik, olağanüstü hâl ilanını gerektiren hâllerden daha vahim şiddet olaylarının yaygınlaşması, savaş hâli, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, ayaklanma olması, Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın varlığı veya ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması hâllerinde başvuru olağanüstü yönetim usulüdür.

ÜNİTE 8 Yargı Organı Ve Anayasa Yargısı

Mahkemelerin Bağımsızlığı: Hâkimlerin gerek yasama gerek yürütme organlarından bağımsız olmalarını, bu iki organın hâkimlere emir ve talimat veremeyeceğini ve tavsiyede bulunamayacağını ifade eder.

Hâkimlik Teminatı: Hâkimlerin görevlerini, herhangi bir baskı ya da tehditle karşılaşmaksızın tam bir serbestlik, tarafsızlık ve huzur ortamı içinde gerçekleştirebilmeleri için öngörülen önlemlerin bütünüdür.

Yargıtay: Adliye mahkemelerinden verilen karar ve hükümlerin son inceleme makamı olup, yasa ile belirlenen bazı davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar; çeşitli hukuk ve ceza dairelerinden oluşur.

Danıştay: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile görevlendirilmiş bulunan yüksek idare mahkemesi danışma ve inceleme merciidir.

İdari Yargı: İdari uyuşmazlıkların çözümü; idari uyuşmazlıklarla ilgili yargı koludur.

Askerî Yargıtay: Askerî mahkemelerde verilen karar ve hükümlerin üst inceleme makamıdır; ayrıca asker kişilerin yasa ile belirlenen bazı davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesi: Asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idari eylem ve işlemlerden doğan uyuşmazlıkların ilk ve son derece mahkemesi olarak yargı denetimini ve yasalarla belirlenen görevleri yapan yüksek mahkemedir.

Anayasa Yargısı: Kanunların ve diğer bazı yasama işlemlerinin anayasaya uygunluğunun yargısal mercilerce denetlenmesidir.

Önleyici Denetim: Bir normun yürürlüğe girmesinden önce yapılan denetimdir.

Düzeltilici Denetim: Bir normun yürürlüğe girmesinden sonra yapılan denetimdir.

Ölçü Norm: Anayasaya uygunluk denetiminde ölçü alınan normlardır.

Anayasallık Bloku: Anayasaya uygunluk denetiminde kullanılan ölçü normların bütünüdür. oluşturduğu normlar kümesine verilen addır.

Soyut Norm Denetimi: Anayasada belirtilen bazı kişi ya da organların bir kanuna karşı Anayasa Mahkemesi'nde dava açmalarıyla gerçekleştirilen denetim türüdür.

Somut Norm Denetimi: Bir mahkemede görülmekte olan bir davanın karara bağlanmasının, o davada uygulanacak hukuk kuralının anayasaya uygun olup olmamasına bağlı olması hâlinde yapılan denetimdir.

Hazırlayan: YUSUF ÇAKMANUS